

Néprajz - három előzmény

- gyarmatok hiánya
- preraffaelita – szecessziós művészeti mozgalmak
- nemzeti mozgalmak

A magát kutató

- Nyugat-Európa: „alkalmazott” antropológia a gyarmatosítás szolgálatában
- Kelet-Európa: nincs gyarmat, a kultúra kutató „otthon” marad

Arthur Hazelius (1833-1901): **Skanzen** (1891)

<http://www.vjrkf.hu/carus/honisme/ho050400.htm>:

Igen fontos lépés volt a Skansen megalapítása 1891-ben Artur Hazelius indítványára. Ez egy Stockholm szélén, a királyi park területén fekvő, nagy terjedelmű szabadtéri múzeum. Ide hoztak az ország különböző részéről egy-egy parasztházat, amit a helyszínen lebontottak, itt pedig újra felépítettek. Aházak berendezése is eredeti és a megfelelő helyi stílust képviseli. Azután háziállatokat helyeztek el a házak közt finom érzéssel bekerített telkekre, hogy minél jobban tükrözzék a falusi környezetet. A növényzetet is gondosan választották meg, nehogy tájidegen elemeket tartalmazzon. Egy kis állatkertben a Svédországban vadon élő állatok találhatók. Bizonyos ünnepeken népviseletbe öltözött néptáncosok mutatják be ügyességüket, és régimódi vásári bódékban különböző nyalánkságok és kézipari termékek vásárolhatók.

Nemzeti mozgalom

- az elit gyakran nem „nemzeti”
- a falu felfedezése: az érintetlen anyanyelv, hitvilág stb. kútforrása, a nemzeti kultúra forrása

[Zakopane, „svájci” ház]

Magyar nemzeti mozgalom

- nemzeti mozgalmak a pánszláv, pángermán mozgalmon belül
- hazai nemzeti mozgalom: „egyedül” Európában
- „szittya” (keleti) *versus* finnugor (európai) rokonság

Művészeti áramlatok

- preraffaelita mozgalom, 1848
- Nyugat-Európa: az „ideális” művész még a reneszánsz előtt élt
- Kelet-Európa: az „ideális” művész falun él
- a szecesszió kelet-európai hajtásai

- Pre-Raffaelites, Art Nouveau, Jugendstil
- William Holman Hunt
- bécsi szecesszió

- néprajz és művészet: „magyar” szecesszió
- Szabadkai zsinagóga: a Lechner-iskola
- Huszka József rajzai
- Földtani Intézet
- Gresham-palota
- Kecskeméti Városháza

Körösfői-Kriesch Aladár¹

¹ http://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6r%C3%B6sf%C5%91i-Kriesch_Alad%C3%A1r

- kalotaszegi asszonyok
- gödöllői művésztelep

Malonyai Dezső²

- A magyar nép művészete (1907)

Kós Károly³

- „Kéve” kör
- Állatkert
- Wekerle-telep
- Városmajor iskola

Néprajz és a korszellem

- etnocentrizmus
- „versenyfutás” az „ősi” kulturális jelenségekért
- közép-európai sajátosság: a kutatások belföldre korlátozódnak
- viszony: a kultúrakutató egy „romlatlan”, értékekben gazdag világ felfedezője

Magyar néprajz

- Volkskunde és Völkerkunde
- Verseny a minél „ősibb” és minél „keletibb” kulturális jegyek felfedezésért
- '48-as magyar emigráció és összehasonlító néprajz

id. Xántus János⁴ (1825-1894)

- 1858: „Levelek Éjszak-Amerikából” | Old Shatterhand előképe
- 1863: Pesti Állatkert szervező bizottmány elnöke
- 1868: keleti gyűjtő út
- 1872: Nemzeti Múzeum, Néprajzi Osztály

Jankó János⁵ (1868-1902)

- Nemzeti Múzeum, Néprajzi Osztály
- 1892: Kalotaszeg magyar népe
- tárgyi néprajz
- „Gesunkenes Kulturgut”

Bátky Zsigmond⁶ (1874-1939)

- 1896: Néprajzi Osztály
- 1906: Útmutató néprajzi múzeumok szervezésére
- Magyarság néprajza

² http://hu.wikipedia.org/wiki/Malonyai_Dezs%C5%91

³ http://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B3s_K%C3%A1rly

⁴ http://hu.wikipedia.org/wiki/X%C3%A1ntus_J%C3%A1nos_%28kutat%C3%B3%29

⁵ http://hu.wikipedia.org/wiki/Jank%C3%B3_J%C3%A1nos

⁶ http://hu.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1tky_Zsigmond

Irodalom

- Jankó János 1892 (1993): *Kalotaszeg magyar népe*. Budapest: Néprajzi Múzeum (pp. 4-9, 102-103)
- Bátty Zsigmond 1906 (1994): *Útmutató néprajzi múzeumok szervezéséhez*. Budapest: Néprajzi Múzeum. Bevezetés

Ajánlott irodalom

- Malonyai Dezső 1907: *A magyar nép művészete*. Budapest: Franklin Társulat. Első kötet: A kalotaszegi magyar nép művészete (pp. 1-15, 33-43)

Személyek

Bátty Zsigmond (1874-1939) Kocson született. Középiskoláit és egyetemi tanulmányait Budapesten végezte földrajz szakon. Huszonkét éves korában került a Magyar Nemzeti Múzeumba, ahol először néhány évig a Néprajzi Osztályon dolgozott. 1922-ben a Néprajzi Múzeum igazgatója lett. Ő írta a *Magyarság néprajza* c. mű „táplálkozás-, település-, építkezés-, fűtés-, mesterkedések” fejezeteit. 1906-ban adta ki *Útmutató néprajzi múzeumok szervezésére* c. azóta is kézikönyvként forgatott könyvét.

Néprajzi tanulmányai az Ethnographiában, földrajzi cikkei a Földrajzi Közlönyben jelentek meg. A *Föld és ember* c. lapban 1926-ban „Kocs és Tekevár” címmel írt tanulmányt a községről. A kiemelkedő tudós és néprajzkutató emlékére 1984-ben a település iskolájának falán a Magyar Néprajzi Társaság és Kocs lakossága emléktáblát helyezett el.

Jankó János dr. (Budapest, 1868. március 13. - Borszék, 1902. július 28.) Földrajz- és néprajztudós, Afrika- és Ázsia-kutató.

Édesapja, Jankó János (grafikus) a kor ismert festőművésze és karikaturistája volt. Érettségi után az orvosi egyetemre iratkozott, majd földrajz szakos tanárjelöltként folytatta tanulmányait a bölcsészszakon. Nagy érdeklődést tanúsított a botanika iránt is. Még egyetemi hallgatóként több e tárgyba vágó tanulmányt publikált német és angol szaklapokban. 1888 tavaszán indult el afrikai útjára (Algír, Tunisz, Tripolisz), hírlapi cikkeiért kapott honoráriumokból és a Kereskedelmi és Iparkamarai ösztöndíjból. Afrikai kutatásai a Nílus deltájára és annak közvetlen környékére irányultak. Munkája közben hosszan tartó lázzal járó maláriát kapott. Gyógyulása után ismét Afrikába utazott, geológiai tanulmányokat végezni., majd az észak-afrikai kézműves iparról gyűjtött adatokat. 1890-ben bölcsletpdoktori oklevelet nyert a földrajz, antropológia és növénytanból és a Magyar Földrajzi Társaság titkárának választotta meg. A közoktatásügyi miniszter megbízásából 1890-1891-ben Anglia és Franciaország föld- és néprajzi intézeteit tanulmányozta. 1892-1893-ban tanársegéd volt a budapesti egyetem földrajzi tanszéke mellett 1894-ben kinevezték a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának igazgatójává, Xantus János örökébe. 1896-ban részt vállalt a földrajzi s néprajzi társulatok működésében és az ezredéves kiállítás néprajzi osztályának rendezésében. 1896-ban az oroszországi néprajzi gyűjteményeket tanulmányozta Helsingforsban, Szentpétervárt, Moszkvában és Nizsni Novgorodban, majd Zichy Jenő harmadik expedíciójának tagjaként 1897-1898-ban a Kaukázustól a Volga deltáig, majd onnan a szibériai Tobolszkig vándorolt, és végül az osztjások szállásterületeire utazott, részben az expedícióval, részben attól különválva. 1902-ben hunyt el.

Munkái:

- Tót-Komlós magánrajza. Békes-Gyula, 1887.
- Erklärung des Namens Kongo. Gotha, 1888.
- The Welle-Problem Edinburgh, 1888.
- Equisetum albo-marginatum Kit. Cassel, 1888.
- Gróf Benyovszky Móríc életrajza. Budapest, 1889.
- Gróf Benyovszky Móríc mint földrajzi kutató. Kritikai megjegyzések Kamcsatkától Macaoig tet útjára. Budapest, 1890.
- A Nilus Deltája. A Delta földtani és földrajzi felépülése. Budapest, 1890.
- Abstammung der Planeten. Berlin, 1891.
- Stanley utazása, kalandjai és felfedezései Afrikában. Budapest, 1891.

- Magyarország hegyvidékeinek csoportosítása. Budapest, 1891.
- Javaslat a néprajzi kiállítás ügyében. Budapest, 1891.
- A Benyovszky-irodalom anyagáról. Budapest, 1891.
- A magyar földrajzi társulat könyv- és térképtárának Címjegyzéke. 1873-1889. Budapest, 1891.
- Map of the Crownlands of the Kingdom of St. Stephens. London, 1892.
- A szinganfui nestorianus emléktábla. Budapest, 1892. (Fordítás)
- Kalotaszeg magyar népe. Néprajzi tanulmány. Budapest, 1892.
- A kalotaszegi és erdélyi magyarságról. Kolozsvár, 1893.
- A torockói vasbányászat és kohászat. Budapest, 1893.
- Torda, Aranyosszék és Torockó magyar (székely) népe. Budapest, 1893.
- Régi hazai lőportartók szarvasagancsból. Budapest, 1895.
- Adatok a bács-bodrogmegyei sokácok néprajzához. Budapest, 1896.
- Tűzzel vassal a Szudánban. Szlatin Rudolf pasa után ford. Budapest, 1896.
- Kalauz a néprajzi missió-kiállításban. Budapest, 1896.

Csíktaplócza **Xántus János** (az Amerikai Egyesült Államokban ismert nevén *John Xantus de Vesey*; Csokonya, 1825. október 5. – Budapest, 1894. december 13.) természettudós, utazó, néprajzkutató, az MTA levelező tagja. Növény- és állattani kollekciójával jelentősen gazdagította a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményét, ő volt a pesti Állatkert és a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának első igazgatója, négy kalandos útkönyv és több mint kétszáz ismeretterjesztő írás szerzője. Több növény- és állatfaj tudományos neve állít emléket Xántusnak: a fészkesek családjába tartozó *Chaenactis xantiana*, az állatvilágban a kolibrifélék közül a *Hylocharis xantusii*, a gekkófélék közül a *Phyllodactylus xanti*, sőt, a pikkelyes hüllők egyik családjának tudományos neve *Xantusiidae*. Több forrás szerint Karl May Xántusról mintázta a *Winnetou* című, jól ismert művében szereplő Old Shatterhand figuráját.

Xántus a 15. században Erdélybe vándorolt görög család sarjaként született a Somogy vármegyei Csokonyán, háromgyerekes családban. Apja, Xántus Ignác (1788–1849) uradalmi jogtanácsos, majd 1828-tól Somogy vármegye főügyésze, anyja Wunderlich (Szidnai) Terézia volt. Az ifjú Xántus tanulmányait szülőfalujában és a győri bencés gimnáziumban végezte, majd Pécsen tanult jogot. Kaposvárott helyezkedett el mint aljegyző, s ügyvédi vizsgáját 1847-ben Pesten tette le. Az 1848-as forradalomban és szabadságharchoz önkéntes nemzetőrként csatlakozott, majd honvéd tüzérként többek között részt vett a pákozdi csatában és huszár főhadnagyként Komárom védelmében is. Egy kitörési kísérlet után 1849. február 8-án Érsekújvárnál elfogták, és hadifogolyként a königráti táborba került, ahonnan 1850 júliusában kiszabadult. Később hazafias nyilatkozatai miatt Prágában ismét elfogták, s a hadbíróság börtönbüntetésre ítélte. A fogságból sikeresen megszökött s a felelősségre vonás elől Németországon, Belgiumon és Franciaországon keresztül Londonba emigrált, s 1852-ben áthajózott az Amerikai Egyesült Államokba.

Amerikai tartózkodása

Először New Yorkban vállalt alkalmi munkákat (matróz, hírlapkihordó, könyvkereskedő, gyógyszerész stb. volt), majd Saint Louisban vett részt a Pacific vasút nyomvonalának kitűzésében, s főként Kansasban dolgozott, ahol először találkozott indiánokkal. Topográfiai felméréseket végzett Indiana állam területén, majd Texasban (1853). A vasúttársaságtól megválva 1853-ban a New Orleans-i egyetemen vállalt oktatói állást s az ottani magyarok között élt, 1854-ben pedig a szintén magyarok lakta, Iowa állambeli New Budába tett látogatást. A környező prérít bejárva tett szert a később a Magyar Nemzeti Múzeumnak adományozott növény- és állatgyűjteményének első darabjaira. 1855 szeptemberében a kansasi Fort Riley erődjében vállalt szolgálatot mint szanitéc őrmester – Vésey Lajos álnéven (innen nevének Nyugaton mindmáig használt változata, a *John Xantus de Vesey*). Ezúttal a Smithsonian Institute megbízásából végzett növény- és állatgyűjtést a környéken, s ezt folytatta azután is, hogy átkerült a Fort Tejon-i katonai erődbe. A Magyarországra küldött gyűjtemények és beszámolók okán munkásságát egyre nagyobb elismerés övezte, s 1859-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották.

1859 elején sikeresen kérte a katonai szolgálat alóli felmentését, s idejét és energiáját az amerikai prérividek természetrajzi feltérképezésének szentelte. Később a Coastal Survey megbízásából tengeráramlási megfigyeléseket végzett a Kaliforniai-félsziget csúcsánál, a San Lucas-foknál, ami alkalmat teremtett

számára ahhoz, hogy a tenger élővilágát is gyűjtse. 1861 augusztusában kilépett a Coastal Survey alkalmazásából, s év végén visszatért Magyarországra, hogy 1862. január 22-én (más források szerint január 27-én) megtarthassa akadémiai székfoglaló előadását *Adatok a tenger természettani földrajzához* címmel. Az év derekán visszatért Amerikába, ahol előbb a washingtoni Tengerészeti Minisztérium titkára lett, majd elfoglalta az amerikai külügyminiszter által felajánlott állást, s 1864 júniusáig az Egyesült Államok mexikói konzulja volt Manzanillo állomáshellyel. Tisztségét feladva végül teljes természettudományi gyűjteményével Magyarországra költözött.

Újra itthon

Hazatértét követően megromlott egészségi állapota miatt először Ótátrafüredre utazott gyógykezelésre, majd erdélyi körutat tett. Később indítványozta egy természetrajzi könyvtár megszervezését, valamint belgiumi és hollandiai tapasztalataira hivatkozva felvetette egy állami állatkert létrehozásának tervét, s közreműködésével nyílt meg 1866. augusztus 6-án a pesti Állatkert, melynek igazgatói tisztségét is betöltötte. 1868-ban tisztségét feladva Kelet-Ázsiába indult egy osztrák–magyar expedícióval. Először Ceylonban, Sziámban, Kínában és Japánban végeztek gyűjtéseket, majd miután Xántus a kutatóút vezetőivel összekülönbözött azon, hogy a gyűjtött anyag a bécsi vagy a pesti múzeumba kerüljön-e, 1869-ben különvált az expedíciótól. Celebesz, Borneó és Jáva szigetén hatalmas állattani anyagot gyűjtött (ennek legnevezetesebb darabja egy preparált orangután volt), valamint 2500 darabos, párját ritkító borneói etnológiai gyűjteményéből alapították meg a Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának, a későbbi Néprajzi Múzeumnak az alapjait.

1870 novemberében hazatért és gyűjteménye feldolgozásába kezdett. 1872. március 5-én a Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának első főnökévé (tkp. igazgatójává) nevezték ki. Ugyanebben az évben Rómer Flóriszal összeállították a bécsi világkiállításon szereplő első magyar néprajzi gyűjteményt. 1872-ben részt vett a Magyar Földrajzi Társaság megalapításában, amelynek 1890-ben alelnöke lett.

1894 tavaszán súlyos tüdőgyulladásra esett át, s az Adriai-tenger partjára ment gyógyulni, de hamarosan elborult elmével került haza, s meghalt. Sírja a Kerepesi temetőben található.

Xántus és Old Shatterhand

Xántus németországi élménybeszámoló turnéja és idegen nyelven nyelven kiadott levelezésének köszönhetően ismerhette meg Karl May az általa valószínűleg csodált embert. May engedélyt kért Xántustól, hogy álnéven szerepeltethesse művében. (Ez a dokumentum megtalálható a Karl May Múzeumban.) Ám a könyv megjelenése után kritikusok úgy gondolták, hogy May magáról mintázta a főhőst. May kezdetben ezt nem cáfolta, sőt később – nyilvánvaló okokból – erősítette ezt a nézetet. Így ma már inkább csak legendának számít, hogy May Xántusról mintázta Old Shatterhand alakját. Xántus János Henry-féle karabélyja (ilyen volt a regényben Shatterhandnek is) a győri Xántus János Múzeumban található.

Művei:

- *Xántus János levelei Éjszakamerikából*, közli Prépost István, Pest, Lauffer és Stolp, 1858.
- *A természet kalendárium* 1858.
- *Descriptions of supposed new species of birds, from cape St. Lucas, Lower California, Notes on a collection of birds, made ... at cape St. Lucas, Philadelphia, k.n., 1859.*
- *Utazás Kalifornia déli részeiben*, Pest, Lauffer és Stolp, 1860.
- *Utasítás természetrajzi tárgyak gyűjtésére, elkészítésére, megtartására és tovaszállítására*, Pest, Természettudományi Társulat, 1862.
- *A közoktatási miniszter megbízásából gyűjtött s a Magyar Nemzeti Múzeumban ideiglenesen kiállított népismei tárgyak leíró sorozata* 1871.
- *Vezető a magyar nemzeti múzeum népismei gyűjteményében*, Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum, 1874², kiad.
- *A természettudományok általános haladása*, Budapest, Franklin, 1874.
- *Néhány hét Ceylon szigetén*, Budapest, Franklin, 1877.

- *Természeti földrajz. Segédkönyv a középiskolák számára s a nagy közönség használatára.* Geikie, Gorove, Agassir, Burke és Norton rendszere s előadási modora szerint szabadon dolgozva, Budapest, Lampel, 1878.
- *Uti- emlékeim Singapoore és vidékéről,* Győr, Sauerwein, 1879.

Kós Károly (eredetileg *Kosch*) (Temesvár, 1883. december 16. – Kolozsvár, 1977. augusztus 25.): építész, író, grafikus, könyvtervező, szerkesztő, könyvkiadó, tanár, politikus. Négygyermekes postatisztviselő egyetlen fia volt.

A kolozsvári református kollégium elvégzése után a budapesti József Műegyetem mérnöki szakára jelentkezett, majd két év múlva átiratkozott az építész szakra és itt szerez diplomát 1907-ben. Kezdő építészként különböző építészeti irodákban dolgozott (Pogány Móric, Maróti Géza, Györgyi Dénes), majd a Székelyföld építészetét tanulmányozza. Tervezői munkájában elsősorban a kalotaszegi népi építészet, az erdélyi népművészet és történelmi építészeti emlékek motívumait igyekezett felhasználni. 1910-ben földet vásárolt a kalotaszegi (Alszeg) Sztánán, felépíti nyaralóját (későbbi lakóházát) és feleségül veszi a türei református lelkész leányát. 1912-ben *Régi Kalotaszeg* c. illusztrált építészeti tanulmányát a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Czigler-érmével tüntették ki.

- 1912 telén Sztánán *Kalotaszeg* címmel lapot indított.
- 1916-ban IV. Károly király koronázási ünnepségének díszlettervezője volt.
- 1917-1918. Állami ösztöndíjasként Isztambulba ment tanulmányútra.
- 1920-ban megjelenteti *Kiáltó Szó* c. röpiratát (Paál Árpáddal és Zágoni Istvánnal közösen).
- 1921-ben egyik alapítója az Erdélyi Néppártnak.
- 1922-ben megindította és szerkesztette a *Vasárnap* c. képes politikai újságot.
- 1924-ben író társaival megalapította az erdélyi írók önálló könyvkiadó vállalatát, az Erdélyi Szépművészeti Céhét, amelynek megszűnéséig, 1944-ig tagja volt.
- 1926-ban alapító tagja volt a helikoni közösségnek.
- 1931-től szerkesztette az *Erdélyi Helikon* c. folyóiratot.
- 1940-től a kolozsvári Mezőgazdasági Főiskola tanáraként működött, mezőgazdasági építészetet tanított.
- 1940-ben Corvin-koszorúval tüntették ki.
- 1944-ben tervei szerint kezdték meg Kolozsvárt Mátyás király szülőházának restaurálását.
- 1944 őszén sztánai otthonának kifosztása után Kolozsvárra menekült.
- 1945-ben a Kolozsvári Mezőgazdasági Főiskola dékánja, majd 1953-ig tanára volt.
- 1945-1946. Újra politikai szerepet vállalt a Magyar Népi Szövetség Kolozs megyei elnökeként.
- 1946-1948. Nemzetgyűlési képviselő volt.
- 1948-1949. A *Világosság* c. kolozsvári lap belső munkatársa volt.

Építészeti tevékenysége

- Óbudai református parókia, Budapest (1908–1909)
- Római katolikus templom, Zebegény (1908–1909) – Jánszky Bélával
- Állatkerti pavilonok (pl. Madárház), Budapest (1909–1910) – Zrumeczky Dezsővel
- Sztánai lakóháza: a „Varjúvár” [1] (1910)
- Városmajor utcai iskola, Budapest (1910–1912) – Györgyi Dénessel
- „Wekerle” Munkás és Tisztviselőtelep központja („Wekerle-telep”), Budapest (1912–1913)
- Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (1911–1912)
- Református templom ("Kakasos templom"), Kolozsvár, Monostori út (1912–1913)
- "Kós-ház", Kós tervei alapján készült, eredetileg lakóház (épült 1931-ben) Miskolc, Görgey u. 32
- Műcsarnok, Kolozsvár (1943)
- Mátyás király szülőházának részbeni restaurálása, Kolozsvár (1944)
- Mérai tejcsarnok

Írói munkássága

- *Erdély népi építészete* (1908)
- *Atila Királrról Ének* – ballada (1909, 1923) saját kézi szedés, nyomás, fűzés, kötés, linometszetekkel
- *Régi Kalotaszeg* (1911)
- *Testamentum és agrikultura* (1915) saját kézi szedés, nyomás, fűzés, kötés, linometszetekkel
- *Sztanbul* (1918)
- *Gálok* – kisregény (1919, 1930)
- *Kiáltó Szó* – röpirat (1921)
- *Erdély kövei* (1922) saját kézi szedés, nyomás, fűzés, kötés, linometszetek
- *Varjú-nemzetség* – regény (1925)
- *A lakóház művészete* (1928)
- *Erdély* (1929)
- *Kalotaszeg* (1932)
- *Az országépítő* – regény (1934)
- *Budai Nagy Antal* – színmű (1936)
- *István király* – színmű (1942)
- *A székely nép építészete* (1944)
- *Erdély népi gazdasági építészete* (1944)
- *Falusi építészet* (1946)
- *A kollektív gazdaság üzemi épületberendezése* (1954)
- *Mezőgazdasági építészet* (1957)
- *Szilágysági magyar népművészet* (1974)

Malonyai Dezső (Budapest, 1866. május 3. – Budapest, 1916. április 22.) író, művészettörténész

Kolozsváron szerzett filozófiai doktori és magyar-francia szakos tanári diplomát és itt is tanított 1892-től. 1893-tól Párizsban élt, ahol művészettörténeti tanulmányokat folytatott. 1897-től Budapesten tanított. A Petőfi Társaság tagja volt. Szépirodalmi, kritikai írásainál jelentősebbek a magyar népművészet körében (munkatársakkal együtt) végzett gyűjtései.

Munkái

- *Az utolsó* (regény, Bp., 1895)
- *Munkácsy Mihály élete és munkái* (Bp., 1898)
- *A tartódi medvehajtás* (regény, Bp., 1902)
- *Mednyánszky* (Bp., 1905)
- *A magyar képírás úttörői* (Bp., 1905)
- *Elnémult harangok* (színmű, Rákosi Viktor regényéből, Bp., 1905)
- *A fiatalok* (Bp., 1906)
- *Szinyei Merse Pál* (Bp., 1910)
- *A magyar nép művészete* (I – V. Bp., 1907 – 1922)

Körösfői-Kriesch Aladár (egyres forrásokban *Körösfői Kriesch*) (Buda, 1863. október 29. – Budapest, 1920. június 16.): festő, szobrász, iparművész, a szecesszió kiváló képviselője. A Mintarajziskolában Székely Bertalan és Lotz Károly tanítványa volt.

- 1894-től a Julian Akadémiát látogatta, közben Olaszországban, Spanyolországban tett tanulmányutakat.
- 1897-1902. Az Országház dekorációs munkálataiban működött közre.
- 1901-ben megalapította a gödöllői művésztelepet Nagy Sándorral együtt. Itt Ruskin és a preraffaeliták hatására felújították a képzőművészet középkori hagyományait.
- 1913-tól az Iparművészeti Iskolában tanított.
- 1914. *Céhbéliek* néven művészcsoporthat szervezett.
- Számos művét a Magyar Nemzeti Galéria őrzi.

Festmények

- Korai történelmi képek
 - Tordai országgyűlés,
 - II. Rákóczi György halála,
 - Eger ostroma
 - Zách Klára.
- Az Országház ebédlőtermének freskói
 - *Bölcshadász*,
 - Halászat a Balatonon a 15. században)
- Falképek a Zeneakadémia épületében
 - A művészet forrása (1907).
- Arcképek
- A marosvásárhelyi Kultúrpalota falképei

Mozaikképek

- Velencei kiállítás: *Atilla király; Imre herceg; Balassi Bálint* stb. (1912)

Írások

- *Lotz Károly emléke* (Bp., 1905)
- *Ruskinról s az angol praeraffaelitákról* (Bp., 1906)
- *Naplók* (Bp., 2005)